

ŘÍMSKOKATOLICKÉ NÁBOŽENSTVÍ

Vzdělávací obor pro gymnázia a střední školy

Charakteristika vzdělávacího oboru:

Vzdělávací obor **Římskokatolické náboženství** je vymezen jako **povinná součást** školních vzdělávacích programů víceletých a čtyřletých gymnázií zřizovaných institucemi Římskokatolické církve.

Vzdělávací oboru může být vyučován formou různě nazvaných předmětů (např. Základy křesťanství, Křesťanství a kultura apod.) či seminářů, některé učivo může být součástí tematicky souvisejících předmětů. Obor poskytuje žákům základní vhled do křesťanské nauky, tradice a křesťanských životních postojů a hodnot, a to především ve vztahu k obsahu jejich studia v dalších vzdělávacích oblastech a průřezových tématech.

Účelem výuky oboru Římskokatolické náboženství je podpořit výchovně vzdělávací cíle školy, zprostředkovat žákům organickým a systematickým způsobem seriózní a přehledně uspořádané znalosti o křesťanském náboženství, jeho podstatě a projevech, o jeho historicky konkrétních formách v našem národě, a vytvořit vhodnou syntézu obsahu víry a kultury. Dále umožnit seriózní konfrontaci s problémy smyslu života spolu s etickými důsledky. Umožnit proces rozvoje svobodných a zrajících rozhodnutí na náboženském poli, vychovávat k pokojnému soužití s příslušníky jiných vyznání překonáváním předsudků a respektováním jinakosti druhých. Upozorňovat na existenci otázek, které člověk v životě nemůže dost dobře ignorovat. Věřícímu žákovi pomáhá, aby se pro svou víru uvědoměleji rozhodl, ať už je jakéhokoliv vyznání, a tím snižuje nebezpečí náboženské nezralosti nebo lhostejnosti. Žákovi, který hledá a táže se, nabízí možnost seznámit se s odpověďmi Římskokatolické církve na své otázky a přemýšlet o nich. Žákovi, který se považuje za nevěřícího, je dána příležitost přemýšlet o svých dosavadních postojích vůči náboženství, křesťanské víře a církvi díky seriózní konfrontaci s předkládaným učivem.

Cílem **výuky náboženství** je přivést člověka k svobodnému a odpovědnému postoji vůči víře a náboženství.

Žákům, kteří projevují hlubší zájem o přijetí nebo prohloubení víry, škola nabízí katechetické programy, které nejsou součástí výuky Římskokatolického náboženství a konají se mimo výuku.

Souvislost obsahu vzdělávacího oboru Římskokatolické náboženství s ostatními vzdělávacími oblastmi a obory:

5. 1 Jazyk a jazyková komunikace

Cílové zaměření této oblasti koresponduje se znalostmi, dovednostmi a postoji, které jsou užívány, rozvíjeny a podporovány při výuce oboru Římskokatolické náboženství vzhledem k jeho tématům. Obsahově souvisí s oběma tematickými okruhy oblasti 5.1, práce s biblickými texty souvisí zvláště s okruhem Literární komunikace.

5. 2 Matematika a její aplikace

Z cílového zaměření této oblasti je pro výuku náboženství aktuální osvojování základních matematických pojmů a vztahů postupnou abstrakcí a zobecňováním na základě poznávání jejich charakteristických vlastností. Jedná se zvláště o analytické a syntetické schopnosti při práci s biblickými texty, událostmi dějin spásy a dějin církve ve společnosti apod. Výuka náboženství tak prohloubí dovednosti, které žák získává studiem tematických okruhů: Argumentace a ověřování, Práce s daty.

5. 3 Člověk a příroda

Tato vzdělávací oblast má mj. v žácích podněcovat touhu po hlubším poznávání řádu okolního světa a nabídnout jim možnost intenzivního prožitku z vlastních schopností tento řád hledat a poznávat. Obor Římskokatolické náboženství toto poznání rozšiřuje o porovnání s poznáním poskytnutým Božím zjevením, o rozlišování hranic lidského poznání a o vztahu mezi vírou a vědou. Má pomoci žákům najít vyvážený vztah a odbourávat získané předsudky a kliše. Dále výuka náboženství propojuje poznání přírodních věd s jeho etickou stránkou související zvláště s nakládáním s výsledky výzkumu. Žák poznává důsledky různých morálních postojů k využití výsledků vědy na kvalitu života jednotlivce a celé společnosti a konfrontuje je s poznáním ze Zjevení. To ho má také motivovat k zájmu o environmentální výchovu a k odpovídajícímu jednání. Ze vzdělávacích oborů této oblasti navazuje obsah výuky náboženství především na tematické okruhy Obecná biologie, Biologie člověka, Genetika, Ekologie a převážnou část vzdělávacího oboru 5. 3. 4. Geografie.

5. 4 Člověk a společnost

Vzdělávací obor Římskokatolické náboženství zahrnuje celé cílové zaměření této vzdělávací oblasti z pohledu křesťanství a dalších světových náboženství. Poskytuje žákům poznávání pramenů a důvodů ke křesťanským postojům, a to zvláště biblických pramenů. Umožňuje jim o nich diskutovat a svobodně k nim zaujmout postoj a poznat jeho důsledky. Využívá srovnání křesťanských postojů a zkušeností s přístupy dalších světových náboženství nebo světových názorů. Umožňuje bližší poznání role a postojů římskokatolické církve v dějinách společnosti, její důvody, přínosy i omyly. Seznamuje s významnými křesťanskými osobnostmi v dějinách lidstva a na jejich životních příbězích ilustruje probírané skutečnosti. Zvláště ve výuce dějepisu má velký smysl seznamování žáků s rolí církve na základě kritického přístupu k interpretaci dějin, protože v této oblasti existuje v naší společnosti díky ideologizaci dějin v minulosti nejvíce předsudků, které se mj. podílejí i na odmítání institucionální církve.

5. 5 Člověk a svět práce

Cílové zaměření této vzdělávací oblasti koresponduje se sociální naukou církve, problematikou vlivu médií na kvalitu života jedince a společnosti a s otázkou smyslu a povolání života člověka. V těchto tématech výuka náboženství doplňuje vzdělání žáků v této oblasti.

5. 6 Umění a kultura

Náboženství je součástí kultury a má tedy vliv na její utváření. To se projevovalo v různých dobách různě. Vzdělávací obor Římskokatolické náboženství nabízí studentům komplexní pohled na kulturu a na fenomén inkulturace evangelia. Umožňuje srovnání hodnot dané kultury s hodnotami evangelia. Seznamuje žáky s významnými uměleckými díly inspirovaných křesťanstvím a ostatními světovými náboženstvími, seznamuje s křesťanskými umělci různých dob, jejich motivací, spiritualitou, přístupem k životu. Rozšiřuje a doplňuje výuku o křesťanské symboly a křesťanské poselství uměleckých děl.

5. 7. Člověk a zdraví

Tato vzdělávací oblast je zaměřena na zdravý životní styl a kvalitu budoucího života v dospělosti. Vzdělávací obor Římskokatolické náboženství doplňuje jeho obsah o porozumění významu víry v životě člověka. Týká se jak pozitivního přístupu k životu, tak prevence a řešení rizikového chování v rámci všech témat uváděných tematických okruhů oboru Výchova ke zdraví.

5. 8 Informatika a informační a komunikační technologie

Výuka oboru Římskokatolické náboženství počítá s využitím a procvičením dovedností, které žáci získávají studiem tohoto oboru. Jedná se zvláště o schopnost vyhledávání a zpracovávání informací na internetu, práce v týmu a dovednosti spojené se zpracováním a prezentací informací.

Souvislost obsahu vzdělávacího oboru Římskokatolické náboženství s průřezovými tématy:

Obsah vzdělávacího oboru Římskokatolické náboženství koresponduje s obsahem všech průřezových témat, která jsou povinně zařazena do vzdělávacího programu gymnázií:

- Osobnostní a sociální výchova (vychází z pohledu křesťanství na identitu člověka a křesťana)
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (vychází z univerzality a teritoriálního rozšíření církve)
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

Všechna dílčí témata doplňuje o pohled víry, o transcendentní rozměr, o srovnání s biblickým poselstvím. Dává je do souvislosti s křesťanskou etikou a s principy řádu světa, které pocházejí podle víry křesťanů od Boha atd.

OBSAH UČIVA

NÁBOŽENSTVÍ A LIDSKÁ SPOLEČNOST

Očekávané výstupy

žák

- objasní vlastními slovy základní úlohu náboženství v životě jedince a v dějinách společnosti a ilustruje to příklady z dějin z lidstva
- vyjmenuje hlavní světová náboženství a popíše jejich základní charakteristiku (doba, místo a okolnosti vzniku, hlavní představitelé, posvátné spisy, kult, institucionální uspořádání, funkce náboženské instituce, stručné dějiny)
- objasní vztah křesťanství k ostatním světovým náboženstvím, vysvětlí hlavní rozdíly a společné postoje (chápání Boha a jeho vztahu ke světu a k člověku, smysl a cíl lidského života, pojetí transcendentních skutečností)

Učivo

- **vymezení pojmu náboženství** a vztahu člověka k němu
- **historie náboženství** v dějinách lidstva a jeho měnící se úloha v lidské společnosti (počínaje starověkými kulturami)
- **vztah náboženství a křesťanství**; světová náboženství a postavení křesťanství mezi nimi

SVĚT A JEHO ŘÁD z pohledu Bible a její křesťanské interpretace

Očekávané výstupy

žák

- objasní základní principy vztahů mezi Bohem, světem, člověkem jako jedincem a lidskou společností na základě poselství textů biblických zpráv o stvoření a Ježíšova učení o Božím království a Božím plánu spásy

- vysvětlí základní principy křesťanské etiky v životě jedince a společnosti, vyjmenuje její zdroje a uvede historické souvislosti jejich vzniku
- objasní křesťanské postoje k základním existenčním a existenciálním otázkám lidského života a porovná je s postoji světových náboženství a světových názorů
- vysvětlí vztah mezi vírou a vědou a objasní ho na příkladech života a díla vybraných křesťanských vědců;
- zdůvodní nutnost respektování etických principů a vytváření etických kodexů pro jednotlivé oblasti života lidské společnosti a ilustruje to na příkladu některého etického kodexu

Učivo

- **Bůh, člověk a svět** - Boží zjevení jako pramen poznání pro člověka; principy Božího řádu obsažené v biblických pradějinách: Bůh jako Stvořitel a svrchovaný Pán světa, postavení člověka ve stvoření a Boží plán spásy; Boží svrchovaná vláda a moc nad světem, její projevy a konečné naplnění dle křesťanského učení
- **člověk a svět** - postavení člověka v přírodě a ve společnosti; osobní a společenské povolání člověka; význam mravního jednání jednotlivce a společenské spravedlnosti; bioetické otázky
- **člověk a Bůh** - víra, naděje a láska v životě člověka; Boží vůle a její vztah k lidské svobodě; důsledky lidské svobody, otázka dobra a zla; projevy Boží vůle a lidské svobody v Bibli v dějinách spásy
- **konfrontace křesťanského pohledu na svět** s pohledy hlavních světových náboženství a představitelů významných světových názorů – rozdílnost a komplementarita
- **věda a víra** - jejich vzájemný vztah, porovnání pohledu vědy a víry na vybraná témata; etické otázky vědeckého výzkumu

BIBLE A JEJÍ REALIE

Očekávané výstupy

žák

- vysvětlí postavení Bible mezi světovou literaturou, představí ji jako knihu víry a vysvětlí vztah křesťanství, židovství a islámu k Bibli
- vysvětlí okolnosti a proces vzniku Bible, její vnitřní členění; objasní otázku autorství biblických textů (vztah mezi Bohem a autory biblických textů) a proces redakce textů a ustanovení kánonu biblických knih
- vyjmenuje hlavní literární druhy biblických textů a vysvětlí principy práce s biblickými texty pro vyjádření jejich poselství
- vyjmenuje a vysvětlí hlavní biblické pojmy a symboliku, které jsou podstatné pro pochopení poselství Bible
- objasní základní (fundamentální) poselství Bible o vykoupení člověka a uskutečnění Božího království

Učivo

- **Bible jako kniha víry**, její vztah k Božímu zjevení, proces jejího vzniku a její význam pro Židy a pro křesťany
- **teologický význam a historický základ pojmů**: zaslíbená země, vyvolený národ, dějiny spásy, vykupitelské dílo Ježíše Krista
- **hlavní poselství Bible** v Ježíšově učení o vykoupení člověka a uskutečnění Božího království
- **autorství Bible** - otázka inspirace (Boží slovo a slovo lidské), redakce, vznik kánonu; překlady Bible v historii církve a významné národní překlady Bible; srovnání křesťan-

ského přístupu k Bibli s přístupy jiných světových náboženství k Bibli a ke svým posvátným spisům

- **četba biblických textů:** orientace v Bibli, rozlišování literárních druhů, původního úmyslu autora, biblického poselství pro jeho současníky a hledání aktualizace tohoto poselství pro současnost
- **mimobiblické prameny** - biblická archeologie a její význam pro studium Bible; význam mimobiblických pramenů a výčet nejvýznamnějších z nich
- **symbolická řeč Bible** - biblické symboly a jejich souvislost se symbolikou křesťanského kultu

TROJEDINÝ BŮH a víra člověka

Očekávané výstupy

žák

- vysvětlí identitu Boha, jak jej chápe křesťanství, a porovná ji s chápáním bohů v hlavních světových náboženstvích;
- objasní způsoby sebesdělování Boha člověku (Boží zjevení); uvede příklady skutečností, které patří k tajemství víry a na nich objasní obsah a význam tohoto pojmu
- objasní obsah pojmu „víra“, její vznik a proces jejího zrání; vysvětlí podíl Boží a podíl jedince a církve na tomto procesu
- vysvětlí význam Vyznání víry a dokáže uvést obsah Vyznání víry do souvislostí s učivem o Bohu, člověku a jejich vzájemných vztazích
- jmenuje různé projevy zdeformovaných představ o Bohu, zdůvodní nejčastější předsudky vůči Bohu a náboženství a extrémní náboženské projevy; vyjádří základní ideu náboženských směrů a hnutí, které se projevují mimo církev a světová náboženství a jsou v současné době u nás aktuální

Učivo

- **Trojediný Bůh:** jeho identita, zjevení, tajemství; význam chápání Boha, vymezení křesťanského chápání Boha vůči bohům jiných náboženství
- **křesťanské vyznání víry:** jeho obsah a přijetí - křesťanská iniciace a proces zrání víry
- **představy lidí o Bohu v dějinách:** zdeformované představy věřících, předsudky, fanatismus a náboženský terorismus, hereze; ateismus, spiritismus, satanismus, sekty, esoterika, magie, věštění a další aktuální (anti)náboženské projevy

CÍRKEV JAKO SHROMÁŽDĚNÍ, MYSTICKÉ TĚLO KRISTOVO A JAKO INSTITUCE

Očekávané výstupy

žák

- objasní identitu církve, vysvětlí její počátky a poslání na základě biblických textů a na základě historických skutečností (zrod církve uvnitř židovství)
- vysvětlí poslání církve v souvislosti s jejími funkcemi. Vysvětlí obsah pojmů martyrie, diakonie, liturgie a koinonie a uvede příklady jejich projevů v životě církve a v životě jednotlivých věřících
- vysvětlí hierarchickou strukturu církve, její počátky a vývoj v dějinách; zdůvodní funkci učitelského úřadu církve
- objasní postavení laiků v církvi v průběhu dějin a vysvětlí pojetí církve v dokumentu Lumen Gentium na základě obrazu církve jako Božího lidu a mystického Těla Kristova.
- zhodnotí uplatňování jednotlivých funkcí církve v dějinách (vývoj a význam diakonické služby, hlásání a vzdělání, slavení liturgie); zdůvodní misijní činnost křesťan-

ských církví ve světě a porovná přístup křesťanství k hlásání evangelia s přístupy k šíření víry ve světových náboženstvích

Učivo

- **počátky církve v Bibli** - církev jako nový Boží lid (židovské kořeny křesťanství)
- **identita církve** - církev jako shromáždění věřících a jako mystické tělo Kristovo; univerzalita a katolicita církve; funkce církve ve světě a její konkrétní projevy v životě jednotlivce a společnosti
- **církev jako instituce a její vývoj v dějinách**: hierarchická struktura církve a její opodstatnění; učitelský úřad církve, jeho vývoj a projevy v dějinách
- **postavení a služba laiků v církvi** - historický vývoj
- **teologické základy křesťanského hlásání víry** - kerygma, důvody k misijní činnosti církve, srovnání s přístupy jiných světových náboženství k hlásání své víry.
- **slavení víry v liturgických slavnostech** - posvěcování času během liturgického roku, základní obsah a smysl slavení svátostí; liturgická místa; jiné liturgické projevy křesťanů a jejich význam
- **křesťanská diakonie** - její historie, významná období a některé osobnosti

KŘESŤANSTVÍ V SOCIÁLNÍCH A KULTURNÍCH DĚJINÁCH EVROPY

Očekávané výstupy

žák

- vysvětlí vliv židovství a antiky na vznik a vývoj křesťanství
- zhodnotí postavení, vlivu a projevů křesťanství v jednotlivých epochách dějin Evropy a dá je do souvislostí se společenskými procesy
- zařadí významné křesťanské osobnosti (patrony Evropy, myslitele, teology, světce ap.) do příslušné historické epochy a zhodnotí jejich přínos pro soudobou společnost a pro církve své doby
- analyzuje důvody hlavních rozkolů v církvi a vysvětlí důvody ekumenického hnutí, stručně popíše jeho vývoj; vysvětlí důvody úsilí o mezináboženský dialog a uvede významné kroky, které se na tomto poli v moderních dějinách uskutečnily
- objasní vnitřní vývoj církve v přístupech k Bibli, ke slavení liturgie, postoj ke společnosti a k její evangelizaci; uvede hlavní myšlenky konstitucí Druhého vatikánského koncilu ve vztahu k těmto tématům

Učivo

- **antika** - její kultura a náboženství, projevy myšlení antických filosofů v jejich následovnících v průřezu dějin Evropy
- **židovská diaspora v Evropě** - její kultura a náboženství; dějiny Židů v Evropě až po holocaust
- **počátky křesťanství v Evropě** – prvotní církev, její posvátné spisy a postavení ve společnosti; návraty k ideálu prvotní církve v dějinách Evropy
- **šíření křesťanství v Evropě** - významní misionáři prvních staletí, patroni Evropy, smysl jejich připomínání
- **politické pojetí Božího království** a jeho uskutečňování v dějinách Evropy na Východě i na Západě
- **křesťanské teologické myšlení** - jeho vývoj a významní představitelé v jednotlivých epochách (sv. Pavel, církevní otcové, sv. Augustin, sv. Bonaventura, sv. Tomáš Akvinský, ad.)
- **rozkoly v církvi a jejich dopad na křesťanství v Evropě** - východní rozkol, období reformace; ideologické zneužití těchto rozkolů v českých zemích v dějinách; účel a cíle ekumenického hnutí a jeho stručná historie

- **souvislost mezi osvícenstvím a sekularizací veřejného života;** zneužití křesťanského náboženství na podporu absolutistických režimů a jeho důsledky pro katolickou církev
- **emancipační hnutí národů v Evropě** a podíl církve na něm; úloha českých kněží v českém národním obrození, významné osobnosti
- **historie církevního školství** (klášterní školy, katedrální školy, univerzity... až po současnost); významní křesťanští vědci a jejich přínos v průběhu dějin; účel a význam náboženského vzdělávání v minulosti a dnes
- **dělnické hnutí a počátky sociálního učení církve** - podstata tohoto učení a jeho další vývoj v dějinách
- **role církve v dějinách 20. století** – obě světové války, boj proti totalitním režimům, boj proti světové chudobě a důsledkům globalizačního procesu
- **biblické a liturgické hnutí v církvi**, Druhý vatikánský sněm a jeho význam pro církev a pro společnost
- **lidová zbožnost** - její vývoj v různých epochách
- **stručná historie misijní činnosti církve:** její počátky, idea, formy, přínosy a stinné stránky; formy misijní činnosti církve dnes; vztah křesťanství k ostatním světovým náboženstvím, historie a smysl mezináboženského dialogu
- **současné postavení křesťanství ve společnosti** - vývoj sekularizace a vzestup smyslu pro spirituální dimenzi člověka; smysl a pojetí evangelizační činnosti církve

KŘESŤANSTVÍ A KULTURA

Očekávané výstupy

žák

- vysvětlí obsah pojmů kultura, akulturace a inkulturace evangelia a rozliší jejich projevy na konkrétních příkladech; objasní význam a vhodné formy inkulturace evangelia
- charakterizuje kulturu dané epochy a dokáže rozlišit, které její projevy odpovídají křesťanství a které odpovídají jiným světovým náboženstvím nebo světovým názorům; popíše významná křesťanská umělecká díla; vytváří si přehled o nejvýznamnějších světových náboženských památkách
- objasní okolnosti původu a význam Desatera pro židovský národ; vysvětlí postoj Ježíše a sv. Pavla k Zákonu a principy křesťanské etiky s ohledem na kulturní jednání jedince a společnosti
- objasní postoj církve k médiím a vysvětlí možnosti využívání médií k evangelizaci

Učivo

- **kultura, akulturace, inkulturace evangelia** – obsah pojmů a jeho význam v životě člověka a společnosti; vliv křesťanství na formování kultury v Evropě
- **křesťanská etika** - její biblické základy; cíle křesťanského mravního jednání a z toho vyplývající principy pro jednotlivce a pro společnost
- **projevy křesťanské kultury v umění podle jednotlivých epoch a stylů** - křesťanští umělci a jejich význačná díla; křesťanské památky a náboženské památky jiných kultur v nejbližším okolí, v Evropě a v celém světě
- **vliv médií** na kvalitu života společnosti i jednotlivců, evangelizace prostřednictvím médií

Návrh Katechetického a pedagogického centra, Hradec Králové, srpen 2009